

Tonko Maroević

EMPIRIJA I ANGAŽMAN, PA SINTEZA

Radovan Ivančević
(1931. - 2004.)

U jednoj te istoj osobi Radovan Ivančević je spajao žestinu borca i pronicljivost znalca, praksu terenskog rada i sklonost teoretiziranju, originalnost presuditelja i dosjetljivost popularizatora. Kažemo li da je paralelno bio izniman stručnjak za istarsku gotiku i modernu zagrebačku arhitekturu, za crtani film i dalmatinsku renesansu, za suvremeno kiparstvo i za povijesni urbanizam, za nove medije i dizajn, za vizualnu kulturu općenito i panoramski, sintezni pregled svih epoha nacionalne likovne umjetnosti, opet smo samo sumarno naznačili raspone njegova bavljenja. Jer, uz vrlo plodnu nastavničku i znanstvenu aktivnost te odgovarajuću 'produkciju' knjiga, studija i monografskih priloga, on je ažurno i angažirano pratio mnoge manifestacije života te je novinskim člancima i polemikama, filmovima, televizijskim emisijama i inim intervencijama - posebno kao dugogodišnji predsjednik Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske - živo sudjelovao u dijagnosticiranju i artikuliranju socijalnog konteksta te pridonosio mogućem optimalnom rješavanju akutne kulturne i civilizacijske problematike našeg prostora i vremena. Njegova smrt je stoga i dočekana ponajprije kao

teško nadoknadir gubitak temperamentnog 'intelektualca opće prakse', a posebno je s razlogom istaknuto kako je grad Zagreb ostao bez brižnog čuvara javnoga dobra, bez nedogmatskoga i nipošto pasatističkoga - ali duboko uvjerenoga i višestruko motiviranoga - zagovornika cjelokupnog urbaniteta, a naročito graditeljske baštine. Doista, ne iznevjeravajući svoju posebnu vezanost uz Pulu i Poreč, Šibenik i Trogir, Ivančević je Zagrebu posvetio možda i najbolje snage, a svakako najstrastvenije i najosobnije stranice. Grad u kojemu nije bio rođen, no u kojemu je proveo mladost, zrelost i puninu (inače nažalost prekratkoga) života, stimulirao ga je na izljeve najveće ljubavi, ali i najžešćeg gnjeva (kad god bi se doveli u pitanje afirmativni motivi, zalozi ljubavi).

Mnogi od nas Radovanovom smrću gube neravnodušnoga prijatelja, čovjeka s kojim je bilo zadovoljstvo družiti se i kolegu s kojim se moglo diskutirati do neslaganja i unatrag. Uz izrazitu javnu osobnost, upravo karizmatisku figuru predavača sklonog efektnim nastupima, bili smo svjesni i njegove intimnije dimenzije, njegove sklonosti za neposredno druženje i njegove solidarnosti prema

bližnjima, njegova zanimanja za mlade i njegove bezrezervne podrške doajenima, koji predstavljaju relevantnu tradiciju struke. Volio je pokuditi, pogotovo kad je bila riječ o moćnicima i zloporabi autoriteta, no bilo mu je drago i pohvaliti, dapače čak uzdizati sve koje je mogao smatrati uzorima.

Iz perspektive Instituta za povijest umjetnosti zauvijek ćemo pamtiti njegovu suradnju na nekadašnjim programima urbanističke inventarizacije, odnosno povijesno-prostorne valorizacije niza hrvatskih krajeva (akcijama što su pratile nastajanje prostornih i regionalnih planova, a supstituirale tada nepostojeću 'umjetničku topografiju'). Rab i Dubrovnik, Elafiti i Istra tek su neke točke zajedničkog istraživanja, prilike u kojima je Radovan Ivančević mogao pokazati svoju znanstvenu, stručnu i ljudsku mjeru, afirmirati se kao poznavalac stilskih kategorija i prepoznavaatelj ne samo spomeničkih vrijednosti, nego i ambijentalnih, imanentnih specifičnosti. Na empiriji 'pješačkog' pristupa i na postupnom svladavanju različitih slojeva likovne kreativnosti s vremenom je mogao postaviti temelje za zahtjevnije i ambicioznije zahvate, okrunjene konačno sinteznim pregledom čitave hrvatske umjetnosti (štoviše, umjetničkoga naslijeđa na području Hrvatske od prapovijesti do gotovo najnovijeg doba). S tim prvim kompletnim repertoarom remek-djela i bitnih odrednica nacionalnog slikarskog, kiparskog i graditeljskog stvaralaštva on je i samome sebi podigao izniman spomenik, koji, naravno, nije pasivna registracija činjenica, nego sustavno aksiološko i organsko ulančavanje likovne baštine (te ga nazvasmo 'inventivnom inventurom').

Ni najmanje ne dvojimo da Radovanovo djelo živi i da će obilato nadživjeti svojega autora. Tko će se moći baviti radom Jurja Dalmatinca i Nikole Firentinca, a ne morati se određivati prema njegovim hermeneutičkim izvodima i tezama? Svaki govor o arhitektu Stjepanu Planiću uračunavat će njegove spoznaje i intuicije. Je li uopće moguće istraživati sakralnu gotičku arhitekturu Istre, a ne obazirati se na davne plodove njegove (kumulativne, integralne) doktorske disertacije (koja, uostalom, još nije ni publicirana, a njezino objavljivanje pokazat će i dokazati svu širinu i utemeljenost

Ivančevićeva rada)? Zar će empatijske interpretacije Karamana i Preloga ostati bez odjeka? Koliko se poticaja može naći u teoretiziranju modela perspektive i u obradi renesansne graditeljske 'montažne metode'? Budući pisci o suvremenim slikarima i kiparima također neće mimoći njegove priloge o Vaiću, Edi Kovačeviću, Lončariću, Ružiću, Boureku, Džamonji, Stošiću, Kavurić-Kurtovićevoj, Pliskovcu, Šimraku.

Da ne govorimo o njegovim borbama i pamfletima, zalaganjima i protivljenjima, paskvilama, filipikama, često matoševskog duha ili krležijanske inspiracije, što predstavljaju akt nepristajanja na gubitak kriterija ili na agresivnost korumpirane vlasti. Etos i eros struke motivirao ga je na mnoge, makar unaprijed izgubljene bitke, ali i na neke akcije koje su urodile direktnim pozitivnim rezultatom, u kojima je (i) njegova riječ takoreći 'tijelom postala'. Vjerujemo da mu je u zadnjoj životnoj fazi nemalu utjehu predstavljao uspjeti angažman za obnovu mostarskog mosta i za vraćanje Meštrovićeva Umjetničkog doma izvornoj svrsi. Doista, osjetio je kako nije baš uzalud govorio i pisao, kako je upornost i motiviranost dobila javni odjek i pretvorila se u djelatni poticaj. Sa svoje strane, dakako, smatramo kako njegov rad nipošto nije ostao samo 'glas vapijućeg', nego je vitalno ugrađen u najplemenitije tekovine hrvatske povijesti umjetnosti.